

L'OFICIALITAT DEL CATALÀ SOTA LA DOMINACIÓ NAPOLEÒNICA

I. EL MARISCAL AUGEREAU I LA REHABILITACIÓ DEL NOSTRE IDIOMA

En anteriors estudis¹ hem posat de relleu la significació eminentment política que tingué a Catalunya el comandament del mariscal Augereau. Mancava, però, una explicació satisfactòria del fet de la rehabilitació de la nostra llengua sota el seu govern, puix que fou llavors que tingué lloc l'adopció del català com a idioma oficial, junt amb la llengua de les forces invasores. Ens calia, també, enquadrar històricament el fet de la reparició del castellà cinc mesos després i del frustrament d'aquesta interessant temptativa de catalanització del «Diari de Barcelona». És el que analitzarem tot seguit.

El mariscal Augereau, encarregat per Napoleó de posar en pràctica el decret del 8 de febrer de 1810, que estatuïa l'anomenat *Govern de Catalunya*,² va publicar per primera vegada, des de Girona, un manifest en català: s'hi repetien els motius de les seves proclames precedents (invitació als naturals a sotmetre's i a depositar les armes, prometença de perdó general per a tothom), però el paternalisme en aquest manifest es mostra encara més accentuat.³ Uns quants dies després, concretament el 16 de març, el Mariscal arriba a Barcelona i mana que es faci de pressa la proclamació del Govern de Catalunya, i es publica llavors en el «Diari de Barcelona» l'alludit manifest. L'endemà mateix llança aquella altra famosa proclama, que tantes vegades hem reproduït i glossat.⁴ També en aquesta allocució als catalans utilitza Augereau la llengua del país, al costat de la francesa.

Des del 21 de març de 1810 les actes de l'Ajuntament barceloní apareixen escrites en català⁵ i l'endemà és catalanitzat el «Diari», el qual pren el nom de «Diari del Govern de Cataluña y Barcelona».⁶ Tot això, la importància del qual hom no pot deixar de reconèixer, és completat amb

1. Veg. principalment J. MERCADER I RIBA, *Barcelona durante la ocupación francesa* (Madrid 1949), on és donada una visió completa del període.

2. Segons aquest decret, que expedí Napoleó des de París, amb caràcter general per a totes les províncies espanyoles de l'Ebre al Pirineu, Catalunya formaria un govern particular, deslligat completament de la tutoria del rei Josep. El mariscal Augereau concentraria a les seves mans el poder civil i el militar, amb la denominació de Governador General del Principat. Les seves atribucions eren omnímodes, puix que hom li permetia, no solament escollir els funcionaris, ans també l'emissió de qualsevulla reglamentació legal. Tots els recursos financers del país es posaven també a la seva disposició. Vegeu també MIGUEL ARTOLA, *Los afrancesados* (Madrid 1953).

3. Contrassegnat el 8 de març de 1810 a Girona, aquest manifest del mariscal Augereau va publicar-lo el «Diari de Barcelona» el 18 de març subsegüent.

4. Publicada al «Diari de Barcelona» del 19 de març de 1810, en reproduïrem nosaltres el text català en *Barcelona durante la ocupación francesa*, 463-465. També vam donar llavors, una fotografia del Ban original (entre les pàgs. 124 i 125). L'hem comentada, després, en el discurs inaugural del curs 1952-53 a la S. C. E. H., *La ideologia dels catalans del 1808*, aparegut a l'"Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans" de 1953.

5. Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona. "Acuerdos", 1809-10: 21 març 1810.

6. «Diari de Barcelona», 22 març 1810. Els primers dies, però, prengué el nom de «Diari de Barcelona y del Govern de Cataluña», que després canvià per la intitució esmentada.

unes disposicions que el mariscal Augereau prengué seguidament: la remoció total de les autoritats barcelonines, que la complaença, quan no la compllicitat, amb el despotisme de Duhesme, l'antecessor d'Augereau, havia fet odioses a tothom; la reorganització del Principat, mitjançant una nova divisió que reduïa a quatre els dotze corregiments filipistes,⁷ i una reforma fiscal, molt important. Per a més endavant va fixar el Mariscal l'establiment a Barcelona d'un Tribunal d'Apel·lació i la reorganització completa de la judicatura catalana.

TOMÀS DE PUIG. — La proclama d'Augereau a què hem alludit encloïa alguns conceptes que potser impliquen un bon tros més d'erudició que la que devia posseir aquell mariscal de fortuna; es parla per exemple dels vencedors d'Atenes i de Neopàtria, de Carlemany, del 1641 i de Gibraltar. No haurien faltat a Augereau consellers francesos, homes il·lustrats que l'informessin d'aquestes coses, si el seu govern s'hagués descabdellat més tard, quan totes les nostres institucions s'anaven convertint a poc a poc a imatge de les de França, i francesos eren els qui, cada dia més, s'anaven infiltrant en totes les magistratures del país. Però en el seu temps res d'això no hi havia a penes, i si en algun personatge civil pogué recolzar-se Augereau per portar endavant els seus projectes, aquest hagué d'ésser precisament un català.

Hi havia a l'Empordà un advocat que ben d'hora es posà sense reserves al costat dels napoleònides: Tomàs de Puig. Nomenat Corregidor de Figueres pel general Reille l'any 1808, col·laborà estretament amb el Comissari Reial josefista, el metge Josep Garriga. Probablement es devia limitar a ajudar l'exèrcit francès, fent-li mitjans de transport i algunes informacions, però era molt fecund en idees i en el seu cap bullien molts plans.⁸

Tomàs de Puig havia estudiat Filosofia i Jurisprudència a Osca. L'any 1792, a vint-i-un anys, obté el grau de Llicenciat i Doctor en Cànons, després d'haver assistit durant dos cursos a la càtedra d'Institucions de Dret civil de Castella comparat amb el d'Aragó. Finalment, a vint-i-quatre anys l'Audiència de Catalunya el facultava per a exercir l'advocacia, però no en sabent res més fins l'any 1808, en què fou empresonat a Girona per sospites d'infidència. Un cop alliberat, li restà un ressentiment que ja no l'abandonarà mai més.⁹ Francesos contemporanis que el conegueren diuen que Puig era un home culte i obert, àvid de jugar un gran paper, però potser massa eixelabrat i autoritari, cosa que es deu, segons ells, al fet que el mouen antics ressentiments. Va ésser un dels pocs catalans il·lustrats que admirava la França imperial per la seva administració regular, per la igualtat civil i per la supremacia de l'Estat laic damunt l'Església.¹⁰

7. Vegeu el nostre article *Las divisiones territoriales napoleónicas en el Principado de Cataluña*, "Estudios Geográficos", X (1949) 251-298.

8. P. CONARD, *Napoléon et la Catalogne* (Paris 1910), 176.

9. C. RAHOLA, *La dominació napoleònica a Girona* (Barcelona 1922), 43.

10. Discurs de Tomàs de Puig, pronunciat a l'Audiència de Barcelona el 2 de gener de 1811 (alludit per CONARD, *op. cit.*, 176, i transcrit fragmentàriament per RAHOLA, *Un discurs del doctor Tomàs Puig, president de l'Audiència afrancesada de Barcelona*, "Revista de Catalunya", I (1924), 448-457. També es reflecteixen les idees de Puig en *Analyse des observations statistiques et politiques sur la Catalogne, par le Corregidor de Gironne* (citada per RAHOLA, *La dominació napoleònica a Girona*, 43).

Quan Augereau prengué el comandament de l'exèrcit francès de Catalunya, tota la influència del comissari reial Josep Garriga passà a mans de Tomàs de Puig, fins aleshores en segon terme. Mentre el Mariscal era a Perpinyà, refent-se d'una malaltia, Puig sabé atreure's les seves simpaties facilitant-li unes informacions per mitjà dels espies que havia reclutat, les quals informacions li plageren molt. No té res d'estrany, doncs, que confiés en ell, a la seva vinguda, i que el nomenés Corregidor de Girona, abans i tot de rendir-se la ciutat.¹¹

Quan vingué el moment d'ésser aplicat el Decret napoleònic del 8 de febrer, Augereau tingué al seu costat l'home que li calia per a arrossegar els catalans al carro de l'Imperi.

Hom ha suposat que un dels homes de què es valia Augereau per a redactar les seves proclames fou Tomàs de Puig, cosa, que segons Carles Rahola, es veu confirmada per un plec de lletres a ell adreçades, les quals ens fan conèixer que era el traductor del Mariscal i que àdhuc tenia facultat de modificar els originals dels seus escrits.¹²

Partidari de l'anexió pura i simple de Catalunya a l'Imperi francès, Tomàs de Puig no somià certament d'actuar com a representant del rei Josep, malgrat haver desplaçat del seu lloc el comissari Garriga. Més aviat sembla que desitjava posar-se al davant de l'administració civil de Catalunya, i així superar el reduït cercle del corregiment gironí. El Mariscal va concedir-li la presidència del Tribunal suprem de la Catalunya afrancesada: la Cort d'Apellació equivalent a l'antiga Reial Audiència borbònica.¹³ D'aquesta manera, potser, Tomàs de Puig, elevat a la més alta magistratura de Catalunya, hauria pogut veure satisfeta la seva gran ambició.

Però la manca de recursos va impedir, de moment que s'establís la nova planta de la judicatura d'acord amb el sistema francès previst per Augereau.¹⁴ Puig hagué de conformar-se, mentrestant, amb el seu càrrec de Corregidor de Girona. Vingué la destitució del Mariscal i la reacció contra la seva política. Tomàs de Puig havia estat l'home de confiança d'Augereau, i això motivà el seu acomiadament del càrrec de Corregidor. Uns quants mesos més tard, sota el govern de Macdonald, hom procedí a Barcelona a la reorganització de l'Audiència afrancesada. Puig hi ocupà llavors el càrrec de President, però uns altres homes i unes altres orientacions predominaven en els centres de govern i ell, sense el suport moral d'Augereau i ofegades les seves idees de reforma per la descoratjadora rutina dels *golillas* que el voltaven, no tingué esma per a imposar-se damunt d'ells, després d'haver assistit al fracàs absolut de la seva pròpia política.

Des d'aquell moment, Tomàs de Puig no fou altra cosa que un buròcrata més entre tants i s'acollí als rengles d'aquelles minories endormiscades i amorfes que constituïren a Catalunya el partit afrancesat.

ANTONI DE FERRATER I L'AJUNTAMENT BARCELONÍ. — El decret de creació del Govern de Catalunya, règim particular, separat del govern

11. CONARD, *op. cit.*, 176

12. RAHOLA, *La dominació*, 46.

13. RAHOLA publica el text del decret d'Augereau a l'apèndix del seu article: *Un discurs del doctor Tomàs Puig...*, 456-57.

14. Report del Duc de Castiglione al Duc de Feltrè (publicat per CONARD, *op. cit.*, 439).

josefista de Madrid i posat sota el control directe de Napoleó, no fou conegut a Barcelona fins el 18 de març, quan Augereau vingué per segona vegada a la capital del Principat. Abans, però, s'havia fet públic a Girona, i des d'allí, assessorat molt probablement per Tomàs de Puig, el Mariscal havia adreçat als catalans les seves afalagadores proclames.

Què en pensarien els barcelonins, de tot plegat? Trobà Augereau a Barcelona el ressò que li calia per a fer triomfar els seus audaçs projectes?

Deixarem de banda l'opinió dels catalans insurrectes i la dels qui amb ells simpatizaven a ultrança, que eren — cal dir-ho — la gran majoria. Per a ells, com diu el P. Ferrer, «l'amorosa veu del Mariscal era el mateix que fer sentir música a un sord». ¹⁵

Ens limitarem a analitzar la conducta dels afrancesats de la capital i concretament la dels regidors del Municipi, perquè les altres autoritats no prenen part a penes en els fets que s'esdevenen durant el fugaç comandament d'Augereau.

El 1810 l'Ajuntament barceloní ja no era pas el borbònic, puix gairebé tots els regidors, o havien fugit cap a la zona insurgent, on s'havien posat a la disposició de la Junta Superior, o havien estat destituïts i empresonats pel general Duhesme l'abril de l'any anterior, en negar-se a jurar obediència i fidelitat al rei Josep, malgrat el requeriment que els va fer aquell general napoleònic.

Un sol regidor va sotmetre's aleshores al jurament: Antoni de Ferrater, i el general Duhesme el va voler premiar atorgant-li la dignitat de *regidor decano*, és a dir, el primer dels regidors i el que presideix l'Ajuntament, en absència del Corregidor i dels seus lloctinents, els *alcaldes mayores*.

Duhesme completà l'Ajuntament creant set o vuit regidors més, tots ells desconeguts enterament fins aquell dia, i talment mediocres que, tret d'un, no foren sinó l'instrument de Ferrater.

Aquest arribarà a enfosquir l'autoritat dels seus teòrics jerarques, el corregidor Uranx d'Amelin i els alcaldes majors fins al punt que la seva personalitat, que fins aquell moment havia restat confosa enmig la grisor provinciana dels regidors de reial ordre, se'ns presentarà de sobte definida, i hom veurà en ell, més que en ningú, el prototipus de l'afrancesat barceloní. No és estrany que per aquest motiu alguns autors, especialment Frederic Camp, hagin suposat que algunes mesures filocatalanes d'Augereau es deuen a la inspiració de Ferrater. ¹⁶

L'estudi de les actes municipals d'aquest període ens ha donat la convicció que, contràriament al que s'ha dit, ni Ferrater ni els altres companys de Consistori no tingueren gens d'influència en la política del Mariscal, ni tan sols, com podria semblar-ho, en el fet de la catalanització de les actes del Municipi. És més: Ferrater i els seus foren, des del principi, enemics nats de les transmutacions del Mariscal, i, com que no se sentien prou forts per a oposar-s'hi obertament, van ajudar, amb la seva resistència passiva, que aquestes es perdessin en el buit.

15. RAYMUNDO FERRER, *Barcelona Cautiva*, vol. V, 20 març 1810.

16. F. CAMPS I LLOPIS, *Història jurídica de la guerra de la Independència*, "Revista Jurídica de Catalunya", XXVI (1920), 379.

Com que les actes del Municipi apareixen redactades en la nostra llengua a partir del 21 de març, i com que també per aquests dies és catalanitzat el «Diari de Barcelona», s'ha cregut de seguida que tot plegat es deu a la mà de Ferrater, la figura més visible de l'Ajuntament afrancesat. Frederic Camp es basava, per a afirmar-ho, en un fragment de l'acta municipal del 21 de març, que diu així:

«Fet present per lo Sr. D. Antoni de Ferrater que ahir a ocasió de dinar a Palau ab los demás Srs. Regidores, preguntaren a S. E. si en lo sucessiu lo Ajuntament debia usar la llengua catalana en sos actes, y escrits, se serví declarar que en tots estos debia prevalèixer dit idioma y no lo castellà. Resol que se guàrdia y cumpria la dita declaració de S. E.».¹⁷

Camp cregué que el capitost afrancesat devia aprofitar l'ocasió d'homenatjar el Mariscal per a arrancar-li el permís de catalanitzar l'Ajuntament de Barcelona.

Sembla difícil d'acceptar que Ferrater, que fins aquell moment no havia donat cap pas per a aconseguir la rehabilitació del català i que, tal com hem vist, restava completament al marge del moviment renovador acabidillat per Augereau, fins al punt de no assabentar-se que existia un règim especial per a Catalunya fins el mateix dia que aquest es féu públic a Barcelona, es compenetrés de sobte amb les idees del Mariscal i n'esdevingués un dels inspiradors.

Nosaltres interpretem el text de l'acta d'una manera diferent. Antoni de Ferrater es trobà de cop i volta en una situació inesperada: a més de la sorpresa que degueren produir-li els canvis introduïts per Augereau a la governació del Principat, es veié en perill de perdre el càrrec i la influència que tenia a l'Ajuntament, perquè Augereau acabava d'ordenar, complint les normes del decret imperial del 8 de febrer, el comiat de totes les autoritats que no havien estat nomenades per ell.¹⁸ Tant Ferrater com els seus companys hi queien de ple. Lligats pel seu origen a la política de Duhesme, no podien inspirar a Augereau la més petita confiança perquè el mariscal Augereau s'havia proposat d'esborrar tot el mal record que ens havia deixat la tèrbola gestió d'aquell seu antecessor.

Amenaçats de cessantia, la qual cosa hauria donat per resultat la misèria dels regidors, en aquells anys tan crítics per a Barcelona, decidiren de fer tots els impossibles per atreure's la benevolença d'Augereau per tal de conservar llurs càrrecs i, més encara, llurs pagues. Antoni de Ferrater es devia haver adonat, a la fi, que el Mariscal afavoria per tot la llengua del país, puix que hi redactava tots els seus escrits i que, a la vegada, veia amb goig tota temptativa de restaurar les velles glòries del Principat.

Per tant, creient que amb això complauria el Mariscal, Ferrater li pregunta si les actes i escrits de l'Ajuntament havien de redactar-se en català, i Augereau respon, naturalment, que així havia d'ésser i no pas d'altra manera.

17. Arxiu Adm. de l'Ajunt. de Barcelona, "Acuerdos", 21 març 1810.

18. Decret del Governador General, signat a Barcelona el 20 de març i publicat al "Diari del Govern de Catalunya i Barcelona" del 2 d'abril següent.

I des d'aquell dia la llengua catalana fou considerada oficial a la Casa de la Ciutat. Aquell Ajuntament pogué salvar-se de la dissolució,¹⁹ més aviat per la manca de gent de qui el Mariscal pogués refiar-se, que per les simpaties que li mereixien els regidors de Ferrater. Per això, després que el mariscal Augereau va ésser tret de Catalunya i en vigílies d'ésser totalment anul·lats els vestigis de la seva obra, i quan encara es redactaven en català les actes, l'Ajuntament pren l'acord d'adreçar dues comunicacions: una al general Duhesme i una altra a Chabran, el seu darrer lloctinent. Totes dues són un elogi ditiràmbic d'aquells botxins de Barcelona, excusant-se de no haver-los expressat abans els seus sentiments d'afecte, perquè aleshores «per ordre del Mariscal Duc de Castiglione [Augereau], aquest cos de Magistrats del Poble estava suspès de les seves funcions i autoritat». ²⁰ I per acabar de fer més tallant encara la seva disconformitat amb l'esperit que informà l'actuació del mariscal Augereau, a més d'homenatjar els qui ell havia fustigat amb tanta energia, les dues comunicacions són escrites precisament en castellà, tot i que van adreçades a personatges estrangers.

JOSEP PUJOL I MARCH. — De l'examen de les actes del municipi afrancesat es desprèn que els regidors barcelonins fan el paper de comparses al costat de Ferrater. Entre ells, però, n'hi ha un de més agosarat, que de tant en tant sembla voler discrepar del regidor degà, baldament ho faci d'una manera molt dissimulada: Josep Pujol i March. ²¹

Aquest regidor degué manifestar-se clarament quan vingué Augereau a Barcelona i sabé atreure-se'l aviat, guanyant per mà a Ferrater. El cert és que el cap de pocs dies Augereau li lliura el nomenament de Corregidor de la ciutat i del seu districte, la qual circumscripció, d'acord amb la nova divisió territorial del Principat, s'eixamplará gairebé tres vegades i pren una extensió semblant a la de l'actual província de Barcelona.

Pujol i March es col·locà llavors per damunt de totes les autoritats barcelonines, perquè, disposant ell sol de la confiança del Mariscal, era l'únic a qui els projectes de reorganització d'aquell no posaven en entredit. Volgué aprofitar la seva situació privilegiada per humiliar més d'un cop la vanitat del seu antic cap, Antoni de Ferrater. No volgué tenir directament cap més contacte amb els seus antics companys de Consistori ni presidí mai cap sessió de l'Ajuntament, com era de rigor en els Corregidors d'abans. Exigeix, en canvi, que aquell li comuniqui per escrit els seus afers, ²² i controla sense cap contemplació els passos dels regidors barcelonins.

Fou ell qui, tot just investit del càrrec de Corregidor, donà l'ordre

19. Arx. Adm. Ajunt. B., "Acuerdos", 31 març 1810.

20. *Ibid.*, 8 agost 1810.

21. *Ibid.*, 23 agost 1810: "Respecto de haber expuesto el Sr. Antonio de Ferrater que el Sr. Joseph Soler del Olmo [magistrat de l'Audiència afrancesada] ayer, estando en Junta de Acuña de Moneda en que concurrían igualmente el dicho Sr. Ferrater los Sres. Boatella i Llanza. [regidors de l'Ajuntament barceloní] dixo que todos los Regidores se habían quejado que dicho Ferrater estuviese en clase de decano, el Sr. Campa [un altre regidor] ha expresado que está tan distante de haber quejas ni publica ni privada" ... "Siguiendo el orden del Ayuntamiento lo han corroborado los Regidores". Pujol i March, no obstant ésser regidor segon, no diu res a favor de Ferrater i assisteix força irregularment a les sessions. Fa la impressió que les queixes alludides deuen haver sortit d'ell.

22. Arx. Adm. Ajunt. B., "Acuerdos", 8 maig 1810. Les relacions de Pujol i March amb l'Ajuntament no devien ésser pas massa cordials. "...Els Regidors Monbelli y Llanza havent suplicat al Sr. Corregidor tot quan els encarregà dit cos, no havien pogut treure cap explicació y si moltes expressions acaloradas de desaprobació..." ("Acuerdos", 17 juliol 1810.)

que fos redactada en català una de les columnes del novell «Diari del Govern de Catalunya»; l'altra ho havia d'ésser en la llengua de l'Imperi. També la capçalera havia d'ésser catalana, i molts anuncis i notícies ho foren exclusivament.

Que fou Pujol i March el qui catalanitzà el «Diari» ens ho diu el P. Ferrer, en un passatge del seu Dietari del 13 d'agost de 1810, on llegim:

«Se ha publicado hoy el Diario en castellano, cosa que no se había notado desde que el Corregidor Pujol lo mandó publicar en catalán.»²³

I, efectivament, el «Diari» deixa de publicar-se en català. Justament el mateix dia que Josep Pujol i March és foragitat del càrrec de Corregidor i reduït a l'ostracisme, pel fet de predominar en les esferes de govern unes orientacions diferents de les que Augereau preconitzava²⁴.

Tenim encara una altra prova que testimonia que Pujol i March prengué interès en la rehabilitació de la llengua catalana: una nota del «Diari de Barcelona», manada publicar per ell uns dies després d'encarregar-se del Corregiment, la qual textualment diu així:

«Lo señor Corregidor prevé al Públich que de avuy en avant no se admetrà en la Secretaria General de est Corregiment ningun Memorial que no sia escrit en llengua catalana o francesa y en paper sellat.»²⁵

Mentre fou corregidor Pujol i March desplega una activitat no gens corrent en cap dels seus predecessors, i sovintegen en el «Diari» els seus edictes i altres notes oficials, referint-se a la multiplicitat d'aspectes de la vida urbana. No era, però, segons sembla, una personalitat molt rellevant, com ho era, per exemple, la de l'empordanès Tomàs de Puig. Augereau veia en ell un home ric, creditor de l'afecte popular i animat de molt bones intencions.²⁶

Havia format part de la Junta de Comerç nomenada pels francesos en substitució de la que no volgué jurar fidelitat al rei Josep un any abans: hi actuà com a membre hisendat, és a dir, com a propietari rural.²⁷ Devia tenir menys escrúpols que la gent de la seva època, perquè el veiem realitzar, en nom del general francès, una gestió que a molta gent hauria repugnat; junt amb un altre vocal de la Junta intrusa s'encarrega de dreçar inventari dels objectes d'argent de la Capella de la Llotja, per tal de refundre'ls i fer-ne després moneda francesa.²⁸

Com veiem, no es tractava, doncs, d'un vulgar aventurer, ni d'un aprofitador qualsevol. Pujol i March tenia a Barcelona una certa solvència material, i sembla que el seu afecte a la causa dels francesos degué ésser ben sincer.

23. FERRER, *Barcelona Cautiva*, vol. VI, 13 agost 1810.

24. *Ibid.*, 13 agost, i també el «Diari de Barcelona» del mateix dia, el primer número que torna a aparèixer en castellà.

25. «Diari del Govern de Catalunya y Barcelona», 12 abril 1810.

26. Report del duc de Castiglione (CONARD, 439).

27. A. RUIZ I PABLO, *Historia de la Real Junta Particular de Comercio*, 307. Pujol i March devia ésser força benestant, perquè paga de contribució cadastral per tres cases gairebé el mateix que Baltasar de Bacardí i Erasme de Gònima, considerats llavors com els més rics de Barcelona (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; Documentació francesa «Sommier», 12 agost 1812).

28. RUIZ I PABLO, *op. cit.*, 310-11.

La seva adhesió a la política concreta del duc de Castiglione el desqualificà davant els ulls dels enemics del Mariscal i per això la seva caiguda seguí la d'Augereau, al mateix temps que Tomàs de Puig, un altre dels col·laboradors d'aquest, era destituït a Girona.

Encara que, malgrat haver-lo desposseït del càrrec de corregidor, Macdonald li reservà altres funcions,²⁹ i àdhuc arribà a oferir-li una plaça de l'Audiència, la qual ell no acceptà per amor propi,³⁰ Pujol i March no obté cap més càrrec de govern durant el bienni Macdonald - Maurice Mathieu, època en què precisament Antoni de Ferrater tornava a ésser el cacic dels afrancesats barcelonins. Ni tan sols el veiem figurar en la Junta de Comerç renovada pel general francès Maurice Mathieu l'octubre de l'any 1810, no obstant que ell formava part de l'anterior Junta afrancesada.³¹

L'any 1812, coincidint amb una nova organització del Govern de Catalunya, el qual va orientant-se decididament cap a la fusió legal i administrativa de la nostra terra amb l'Imperi francès, en vistes a l'anexió, el nom de Pujol i March torna a prendre actualitat. Els consellers d'Estat i els prefectes que Napoleó ens envià per tal d'organitzar el país a la manera de França, veuen amb simpatia el ressorgiment del nostre idioma, i el juliol del mateix any l'Ajuntament de Ferrater és definitivament dissolt i en el seu lloc s'erigeix una *mereria*, de la qual Pujol i March serà un dels adjunts (avui diríem tinents d'alcalde), mentre Antoni de Ferrater haurà d'acontentar-se a ésser un dels trenta consellers municipals, que, amb caràcter merament consultiu i honorífic, integraran aquell organisme fantasma que degué ésser el Consell Municipal de la darrera fase de l'ocupació.

LA SUBSTITUCIÓ DEL MARISCAL AUGEREAU PER MACDONALD I MAURICE MATHIEU. — El Mariscal Augereau, que tantes coses volia remoure a Catalunya, acabà indisposant-se amb la majoria dels afrancesats del país, la captació dels quals, en realitat, havia aconseguit el seu predecessor Duhesme. Les seves denúncies contra aquest general i els seus *adlateres*, a les altes esferes de París, no produïren altra cosa que un sorollós escàndol, i un efecte pèssim, no cal dir-ho, damunt els catalans subjugats.

Com que, a més a més, Augereau havia descurat mentrestant la direcció de la guerra a Catalunya, és natural que tot plegat disgustés l'Emperador, el qual no dubtà gens a destituir-lo. Augereau deixà d'ésser Governador General del Principat el 24 de maig de 1810, data en què abandona la ciutat de Barcelona, on deixava, no obstant, un col·laborador seu: el general Lacombe Saint Michel. Vint dies després, el 13 de juny, el mariscal Macdonald, duc de Tarent, feia l'entrada a la capital de Catalunya per tal de prendre possessió de la Governació general de la Província, càrrec per al qual l'Emperador el nomenà.

Macdonald, però, s'incorpora tot seguit al front de lluita. Restà, doncs, a Barcelona, Lacombe Saint Michel, i mentre ell va ésser-hi no veiem, quant a la llengua catalana, cap canvi en l'ordre de coses implantat pel

29. "Diari del Govern de Cataluña y Barcelona", 13 agost 1810.

30. FERRER, *Barcelona cautiva*, 13 agost 1810: "Pujol ha respondido que no entendia en leyes..."

31. RUIZ I PABLO, 319.

mariscal Augereau, i el «Diari» continua publicant-s'hi i també hi trobem redactades encara les actes del municipi. Igualment conserven els llocs corresponents moltes de les autoritats nomenades pel mariscal Augereau, tot i que no trigaran a produir-se algunes variacions. El 25 de juliol, per exemple, Macdonald, des de Girona, condemna de ple l'actuació del Corregidor de Barcelona, Pujol i March. Li recrimina el fet d'haver-se atribuït la prerrogativa de lliurar passaports als estrangers, àdhuc per damunt dels límits del seu Corregiment.³²

L'endemà mateix, dia 26, el «Diari del Govern de Cataluña y Barcelona», que es publica encara en català, insereix la traducció, castellana precisament, d'un discurs que pronuncia Macdonald a Girona, davant els prohoms d'aquella ciutat; en aquest discurs el mariscal Macdonald els anuncia els seus projectes de reforma, que són, entre altres, la formació d'una Guàrdia Nacional fixa per tal de conservar l'ordre públic; la importació de mercaderies franceses fins llavors prohibides, a fi de suplir la deficiència de les fàbriques i manufactures del país, arruïnades per la guerra, i, finalment, la creació d'una Intendència d'Hisenda que concentraria totes les branques de l'administració.

Ens limitarem a comentar el darrer. L'Intendent creat a Girona per Macdonald fou un francès, Rouyer de Lametz, el qual foragità del seu càrrec el corregidor gironí Tomàs de Puig,³³ l'afrancesat del qual hem fet remarcar els estrets lligams amb Augereau i amb la seva política. La substitució de Puig per l'Intendent francès provocà a Girona un relaxament en la qüestió de l'oficialitat de l'idioma, i les notes que procedeixen d'aquella ciutat, començant pel discurs de Macdonald als *notables* gironins, són redactades en francès i en castellà, rarament en la nostra llengua.³⁴ Doncs, hé; pocs dies després, Macdonald donarà el cop de gràcia al segon dels corregidors addictes a Augereau i Pujol i March. Un decret del 4 d'agost nomena Luppé intendent de Barcelona i un altre francès, Paris Lasplagues, secretari de la Intendència, mentre Pujol i March és decididament rellevat del seu càrrec.³⁵

Aquest decret que Macdonald signà a Girona no va poder aplicar-se fins passats uns dies, quan el nou governador, després de vèncer a Trentapasses, prop de Sant Celoni, l'oposició d'un destacament espanyol, pogué obrir-se pas i introduir a Barcelona un important comboi de queviures i municions. Amb aquest comboi, a més del Governador General, arribaren Luppé, el nou Intendent, i Souque, un membre del Cos legislatiu francès, que vingué a exercir les funcions de Secretari General del Govern de Catalunya, i una llarga corrua de funcionaris estrangers que començaren a agavellar tots els càrrecs de l'Administració del Principat, afrancesant cada dia més la documentació, fins al punt que després el predomini de la llengua

32. "Diari del Govern de Cataluña y Barcelona", 26 juliol 1810.

33. RAHOLA, *La dominació...*, 50.

34. "L'intendent [Rouyer de Lametz] preveu al batlle de Girona que mogut pel desig de procurar el benestar del país, anhelant que tots els afers siguin promptament despatxats i per tal d'evitar la lentitud que ocasiona la traducció, no admetrà cap carta ni petició que no sigui escrita en francès i no contestarà cap document redactat en català o en castellà". (RAHOLA, *op. cit.*, 20.) No obstant, les autoritats gironines solen redactar en castellà gairebé totes les seves comunicacions.

35. "Diario del Gobierno de Cataluña y Barcelona", 13 agosto 1810 (decret datat a Girona el dia 4).

francesa hi serà tal que per a ells restarà com a cosa secundària la qüestió de l'oficialitat dels dos idiomes hispànics. Vingué també amb el comboi una companyia de Teatre francès, i, com altres vegades, la tanda de negociants i aventurers de tota mena. Finalment, amb la reraguarda del comboi féu la seva entrada a Barcelona l'home que presidirà aquesta segona tanda de l'ocupació francesa de la ciutat: el general Maurice Mathieu, novellament nomenat Governador de la capital i dels seus forts; ³⁶ ell, més que no pas el mariscal Macdonald, serà l'organitzador de la vida barcelonina, la qual dirigirà amb una sensible moderació en els procediments, però no perdent mai de vista l'afrancesament de la ciutat.

L'arribada del comboi a Barcelona i l'aplicació de les mesures de Macdonald organitzant les noves administracions, coincideixen exactament amb la nova castellanització del «Diari», el qual sortirà des d'ara en aquesta llengua i la francesa. Ja hem fet esment de la correlació d'aquest fet amb el comiat de Pujol i March, l'home que havia manat publicar-lo en català cinc mesos abans.

PER QUÈ PERDÉ L'IDIOMA CATALÀ LA SEVA OFICIALITAT? — La promoció de la nostra llengua a la categoria oficial fou una de les coses que estimulà Augereau i que es feren pròpies els afrancesats catalans que amb ell col·laboraren. Hem vist, però, com tot plegat es lliga amb la caiguda en desgràcia d'aquell Mariscal a les altes esferes de l'Imperi. Altrament és possible que els adversaris que Augereau tenia en els rengles afrancesats de Catalunya, Antoni de Ferrater al davant de tots ells, veiessin en la rehabilitació de l'idioma català una de les tantes disposicions del duc de Castiglione que calia suprimir per esborrar-ne el mal record, puix ni Macdonald ni cap altre dels generals francesos demostraren cap animadversió especial vers el nostre idioma.

L'Ajuntament barceloní mantigué uns dies més la redacció catalana de les actes, incloent, però, com hem dit, aquella missiva adulatòria adreçada a Duhesme i a Chabran, escrita en castellà. Antoni de Ferrater, ratificat novament en el seu càrrec de *Regidor Decano* pel nou Governador de Barcelona, Maurice Mathieu, després d'una entrevista tinguda uns dies després amb l'intendent Luppé, torna a fer publicar ja les actes en l'idioma castellà. ³⁷

Els governants francesos foren tolerants en això, i es limitaren a influir pràcticament, en tot el que els fou possible, per a accentuar l'afrancesament del país: Ferrater i l'Ajuntament s'havien salvat de la destitució, però el nou Intendent els adjuntava un interventor francès, Laferrière, amb la missió d'exercir prop d'ells un control molt rigorós. ³⁸ El primer de setembre el «Diari» sortia a gran format i portava gravada a la capçalera l'escut imperial, en lloc del de Barcelona. Poc a poc els funcionaris francesos anaven desbancant tots aquells que encara quedaven de l'antiga adminis-

36. *Ibid.*, 15 agost.

37. Arx. Adm. Ajunt. B., "Acuerdos", 18 agost 1810. L'acta d'aquest dia és la primera que apareix redactada en castellà. Mathieu i Luppé eren a Barcelona des del dia 13, però enmig havia passat la festa de sant Napoleó, que degué ocupar-los uns dies.

38. *Ibid.*, 20 agost 1810.

tració, els impostos novament creats s'ajustaven al patró francès, i, en conjunt, la burocràcia establerta al país anava tornant-se cada dia més francesa, menys espanyola, i paral·lelament amb ella s'afrancesava la documentació.

Per què, doncs, els nostres afrancesats deixaren que el castellà, que representava tot el contrari del que s'anava implantant, tornés a imposar-se com a llengua oficial a Catalunya?

En un document posterior, datat l'abril de l'any 1812, quan, en l'inici d'una nova època, la qüestió de l'idioma tornà a ésser posada damunt la taula, una comissió de *golillas* de l'Audiència opinaren, responent a una consulta que els féu l'Intendent dels departaments de Montserrat i Boques d'Ebre, comte de Chauvelin, que la traducció dels Codis napoleònics havia d'ésser feta en llengua castellana i no en la catalana. Després d'adquirir algunes raons a favor de llur parer, deixen entreveure quelcom del que devia esdevenir-se l'any 1810 amb les reformes d'Augereau: «Cada un de nosaltres», confessen aquests *golillas*, alguns dels quals no porten pas cognoms catalans, «ha tocat de prop, durant el govern del mariscal duc de Castiglione [Augereau], els inconvenients que ocasionaria l'obligació d'escriure en català». S. E., persuadit que el restabliment de la llengua catalana podria contribuir a la pacificació dels esperits, va ordenar la redacció de les actes oficials en català. Féu també algunes proclames en català, però la insurrecció no s'afeblí pas gens amb això. Aquesta mesura no serví més que per a dificultar la redacció de les actes i *per a disgustar tots aquells que n'estaven encarregats*. Per això hom va reprendre l'ús de l'espanyol sota el mariscal Macdonald.³⁹

EFFECTES POSTERiors DE L'OBRA D'Augereau. — No hi ha dubte que, per llur novetat i per l'energia amb què foren imposades, les disposicions d'Augereau referents a l'idioma degueren tenir una repercussió ben ampla. Ferran Soldevila suggereix que la Gramàtica de mossèn Ballot, per una indicació que conté, degué iniciar-se l'any 1810, justament a l'època del govern del mariscal Augereau.⁴⁰ És molt probable que les temptatives favorables a la nostra llengua que féu aquest Mariscal suscitésin agudes polèmiques com les que es reproduïren dos anys després en debatre's novament entre els juristes de l'Audiència, i que mossèn Ballot, sentint-se ferit per la desconsideració amb què fou tractada la nostra llengua per certa gent d'ací mateix, prengué la decisió de dotar-la de la gramàtica que li mancava i des d'aleshores es lliurés fervorosament a aquesta tasca fins a aconseguir l'acompliment dels seus designis.

A més d'això, tot i que l'idioma català torna a perdre la primacia que Augereau li havia donat enfront del castellà, no seria just tampoc de creure que les coses haguessin retrocedit al mateix lloc on eren abans de 1810. No és vigent cap text legal que exclouï el català a profit de la llengua castellana, ja que Catalunya continua formant un govern particular, col·locat

39. Arxiu de la Corona d'Aragó, Guerra de la independència (Hisenda), Caixa XII, Llig. 9-10. Enquesta de Comte Chauvelin sobre l'ús del català, en la traducció dels Codis napoleònics.

40. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, III, 111-112.

sota la sobirania directa de l'Emperador francès. En molts dels documents que hem vist d'aquesta època perdura el català i no pas exclusivament en els de caràcter privat o religiós, sinó també en alguns memorials adreçats a les autoritats espanyoles i franceses, i àdhuc en més d'un ofici d'algun batlle afrancesat,⁴¹ la qual cosa no és inconvenient perquè la resposta sigui feta indistintament en francès o en castellà. Macdonald mateix, com també després el general Decaen, redacten alguns dels seus escrits en el nostre idioma, conjuntament amb el castellà i el francès, especialment si els convé adreçar-se als camperols.⁴²

És molt remarcable, també, el fet que el paper timbrat que manà imprimir Augereau a Perpinyà, amb la divisa catalana: «Valga per lo Govern de Catalunya. Any de 1810» i altres impresos oficials de la mateixa època, continuessin usant-se de la mateixa forma en els anys successius de l'ocupació, bé que la majoria de vegades haguessin d'emmarcar textos no pas escrits en català. En canvi, no hem trobat a penes cap paper oficial, imprès, segell o divisa, ni cap document emanat dels invasors que sigui escrit en llengua castellana, tal com es feia freqüentment en temps de Duhesme, abans d'Augereau.

Tot això vol dir que alguna cosa n'havia restat de l'intent de restaurar la llengua catalana, després d'haver desaparegut de l'escenari polític els qui l'havien portat endavant.

Heus ací que dos anys després, el 1812, quan vindran a Catalunya els Gerando, Chauvelin i els altres membres del Consell d'Estat napoleònic, amb l'encàrrec de redreçar de nou el nostre país prenent per norma el sistema de França, els sigui fàcil d'adonar-se de la presència de la llengua catalana i de l'important paper que podria jugar per al feliç descabdellament de llurs plans. Reprendran llavors els intents per a fer-la reviure en la seva antiga puixança, i la qüestió de la seva oficialitat tornarà a ésser discutida igualment.

II. LA TRADUCCIÓ DELS CODIS NAPOLEÒNICS

El Règim Civil instaurat l'abril del 1812 posava novament sobre la taula la qüestió de l'oficialitat del català. El motiu ocasional va ésser en aquest moment la traducció que hom anava a emprendre del Codi Civil napoleònic i de les seves lleis adjectives, a fi d'implantar-los després a tot Catalunya, la qual, d'acord amb la nova organització administrativa, acabava d'ésser anexionada de fet a l'Imperi francès. El baró de Gerando, Conseller d'Estat, Intendent dels departaments del Ter i del Segre, suggerí al Ministre de Justícia imperial la necessitat que aquesta traducció es fes en català precisament, per tal de relligar amb molta més força la població civil del Principat dins la de l'Imperi.

41. A. C. A. (Hisenda), Caixa XII, Llig. 8-2^a. Els batlles de Cabanelles i de Castelló d'Empúries al Subprefecte de Figueres; se li adrecen en català. Igualment ho fa el de Peralada al Prefecte del Ter (Caixa XII, Llig. 8-2°.)

42. A. C. A. (Hisenda), Caixa XXVI, Llig. 15-2°. Proclama del mariscal Macdonald en tres llengües, datada el 20 d'agost de 1811, al camp de Figueres, de la qual nosaltres donàrem una fotografia (veg. *Barcelona durante la ocupación francesa*, entre les pàgs. 150 i 151. Respecte al general Decaen, veg. "Diario del Gobierno de Cataluña y Barcelona", 9 juliol 1813).

Però malgrat la insistència amb què Gerando defensà el seu particular punt de vista i les raons plausibles que hagué d'esgrimir per a fer-lo triomfar, tot i que a Barcelona el seu collega Chauvelin reproduí la petició davant els cercles locals competents, els resultats d'aquesta segona temptativa a favor de la llengua catalana foren els mateixos que obtingué el mariscal Augereau, i els mateixos factors que llavors pledejaren en contra del català, continuen fent-ho en aquesta ocasió: per això els esforços — interessats això sí — del baró de Gerando s'estavellaren com l'altra vegada contra la indiferència i àdhuc per l'oposició velada dels elements afrancesats del país.

Enric Cubas va encetar aquest tema als «Estudis Universitaris Catalans», l'any 1911, i posteriorment se n'ocupà també Frederic Camp en el seu treball *Història jurídica de la guerra de la Independència*, publicat a la «Revista Jurídica de Catalunya» els anys 1920 i 1921. Camp reproduceix alguns documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que havien pertangut al fons de l'Arxiu de la Delegació Provincial d'Hisenda de Barcelona. Prosseguint nosaltres les investigacions en aquest mateix fons documental hem trobat, a més a més dels textos exhumats per Camp, les minuts d'algunes peces de la correspondència oficial de Gerando al Govern de París, que vénen a completar i a aclarir força bé el que degué passar aleshores.

En primer lloc, tot just possessionat Gerando de la Intendència de l'alta Catalunya, plantejà al Ministre de Justícia, Regnier, duc de Massa, dues qüestions essencials: la justícia, a Catalunya, ¿serà administrada en llengua catalana o en la castellana?; ¿en quin dels dos idiomes han de traduir-se, en conseqüència, els Codis napoleònics que han de regir-hi? Gerando es decanta completament a favor del català, basant-se, però, en raons evidentment partidistes, de cara als interessos supremes de l'Imperi francès.

Heus ací el text de la minuta d'una lletra que adreçà al Ministre el 19 d'abril de 1812⁴³.

«...Je veux parler d'une redaction légale des Codes en la langue du pays. Il se présente une première question d'une haute importance.

La justice sera-t-elle administrée en Catalogne en langue castillane ou en langue catalane? Jusqu'à la guerre de la Succession, la langue catalane a été de seule usage en Catalogne dans tous les actes publics et judiciaires. Mais lorsqu'à la suite de cette guerre, la Catalogne perdit tous les Privilèges en punition de la resistance qu'elle avait faite à Philippe V, le gouvernement espagnol reserva aux castillans exclusivement toutes les places de la Royale Audience de Barcelone, ou leur conféra même avec préférence les fonctions de magistrature élevée dans la Province. L'usage de la langue castillane fut substitué à celui de la langue du Pays dans tous les Actes Judiciaires...»

I prossegueix més enllà:

«Si donc, comme il est à presumer, l'intention chez S. M. l'Empereur est que la justice soit rendue dans la langue du Pays, je n'hésiterai point à dire que c'est en

43. A. C. A. (Hisenda), Caixa XXXV, Llig. 20.

Catalan qu'elle doit être rendue, que c'est en catalan que les Codes et les lois de l'Empire doivent être traduits...»

A Barcelona el comte Chauvelin, Conseller d'Estat, Intendent dels departaments de Montserrat i Boques de l'Ebre, s'havia també ocupat de l'afer, i havia nomenat una Comissió de juristes presidida pel Sub-Prefecte de Vilafranca, Cintré, perquè dictaminés sobre la manera de realitzar els treballs per a la traducció dels Codis. En un extens report, la Comissió alludida es decanta per l'ús del castellà i adueix, entre altres, les següents raons:

- 1) El castellà és la llengua oficial des de Felip V.
- 2) És la llengüa que s'ensenya a totes les escoles, i per tant l'entenen i la parlen amples sectors de la societat local. Altrament hauria estat difícil per als corregidors i alcaldes majors, la majoria d'ells no catalans, de poder-se fer entendre pel poble.
- 3) La llengua castellana és la llengua de les Acadèmies i dels espectacles. Té una Gramàtica, una Ortografia i un Diccionari, i no hi ha en canvi cap Gramàtica ni Ortografia catalana, i els diccionaris catalans són molt incomplets.
- 4) La gent de lletres, advocats i clergues menyspreen d'escriure el català. Això va fer-se patent llavors del govern del mariscal Augereau, quan aquest volia imposar-lo com a llengua oficial.
- 5) Ni tan sols els insurrectes del país han restablert l'ús de la llengua catalana. Raó de més per creure que el poble no l'aprecia pas massa.
- 6) La traducció castellana que es faci ara a Catalunya pot ésser d'utilitat a les altres províncies espanyoles de l'Ebre ençà, que un dia o altre hauran d'organitzar-se segons el sistema francès.
- 7) Seria difícil de trobar gent capaç de fer les traduccions catalanes, perquè ningú no ha après aquesta llengua *per principis*. En canvi a França mateix hi hauria gent que podria fer-ho en castellà.
- 8) Retreuen — tot exagerant-les — les diferències dialectals del català i es pregunten quin dialecte seria l'escollit per a la traducció dels Codis, si el de la plana de Vic, el del Camp de Tarragona, el de la comarca d'Urgell o bé el de la Vall d'Aran (*sic*).
- 9) Una raó política — agreguen els *golillas* barcelonins — podria aconsellar l'oblit de l'idioma de l'Estat del qual Catalunya depenia abans, però, d'altra banda, no havent-hi cap probabilitat que se la converteixi en un país independent, sinó que ha de reunir-se a França, no valdria la pena que momentàniament es canviï la llengua dels tribunals i de la legislació ⁴⁴.

Aquest dictamen, però, no fou pas admès per unanimitat, sinó per la majoria de nou vots contra un (això darrer hi és afegit en lletra diferent). Els qui signen, però, són exactament nou individus i no és fàcil de saber qui va ésser precisament el membre discrepant. Per no figurar entre els signants i sí entre els juristes encarregats de traduir després algun dels Codis, vam creure, atès el seu historial de dos anys enrera, que aquell no fos Tomàs de Puig, president ara de la Cort d'Apellació. No obstant, en el

44. A. C. A. (Hisenda), Caixa XIII, Llig. 9.

mateix report es diu que hi havia traduïts ja en aquell moment algunes de les peces jurídiques franceses, la majoria en castellà, però també dos Codis, el de Procediment i el de Comerç, en català, i com que precisament l'autor d'aquests darrers és el secretari de la Comissió i fiscal de l'Audiència afrancesada, Joan Antoni Verdager, això fa pensar en la possibilitat que fos ell el qui votà contra l'expressat dictamen.

És gairebé segur que el comte Chauvelin va trametre al Ministre francès l'opinió dels juristes barcelonins quant a l'idioma i a la forma en què havien de traduir-se els Codis napoleònics. Per això, en contestar al baró de Gerando el Ministre fa esment de les raons que aconsellen l'adopció del castellà, tot i invitant-lo, però, a informar-se més detingudament de la qüestió. L'original d'aquesta lletra, que ha estat publicada per Camp, es troba també en el fons d'Hisenda de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁴⁵

Nosaltres hem trobat, a més a més, al mateix Arxiu, la minuta de la resposta de Gerando al ministre Regnier, datada el 26 de maig de 1812.⁴⁶

L'Intendent de l'Alta Catalunya s'hi referma en els seus punts de vista, insistint en la importància real de la llengua catalana i en el fet que declarant-la oficial es beneficiaran, sense cap dubte, els interessos imperials. Heus-la ací:

«...Si V. E. a la bonté de se faire présente ma lettre du 19 avril elle verra que: J'ai bien l'honneur de lui faire connaître que la langue espagnole ou castillane (car on lui la donnent les deux noms), était devenue depuis la guerre de la Succession la langue des Tribunaux et des Actes publics, enfin j'ai été bien éloigné de prétendre qu'elle ne fut pas entendue dans le pays.»

«J'ai cru devoir faire remarquer que l'usage de la langue castillane ou espagnole n'avait été introduit en Catalogne qu'à l'époque de la soumission de cette province aux lois generales de l'Espagne dont elle s'était conservée jusqu'à alors indépendante, à l'époque de l'abolition de ses privilèges; à l'époque ou les places de magistrature enlevées aux catalans, furent réservées aux castillans seuls; à une époque dont les catalans conservent un douloureux souvenir, un ressentiment profond, en un mot que cette innovation avait été établie et sentie en Catalogne comme una humiliation réfléchie et une punition politique...»

«...Du reste tous les jurisconsultes de ce pays préfèrent la Castillane parce qu'ils sont plus habitués à écrire dans cette langue, qui lui est plus élégante, plus riche, plus parfaite. Mais la langue catalane a ses grammaires, ses dictionnaires, sa littérature. Les Constitutions de la Catalogne, qui renferment tous les Codes de cette Province sont écrites en Catalan. Les notaires redigent presque tous les actes en Catalan. L'audition de témoins ne peut se faire qu'en catalan.

Celles sont les informations que je crois pouvoir donner a V. E. avec une assurance entière, en rapport à sa lettre du 13 de ce mois...»

Sense esperar novament resposta de París, Gerando crea una Comissió a Girona per a la revisió d'una traducció ja feta del Codi de Napoleó⁴⁷ i encara que no especifica en quina llengua, un document posterior aclareix

45. A. C. A. (Hisenda), Caixa XXI, Llig. 13.

46. A. C. A. (Hisenda), Caixa LX, Llig. 32.

47. A. C. A. (Hisenda), Caixa LX, Llig. 32.

que va ésser la catalana. Efectivament, una lletra amb data del 15 de juny diu així:

«Mr. le Duc: Je viens d'apprendre que la traduction des Codes de l'Empire s'est faite en entier... depuis peu à Barcelonne et qu'on va l'imprimer sous l'approbation du Comte de Chauvelin, je dois seulement prevenir V. E. qu'elle s'est faite en Catalan. Si S. M., comme j'ai beaucoup à le croire, trouve plus convenable de préférer cette langue pour les Actes judiciaires, nous n'aurions donc plus à nous en occuper, l'Imprimeur au reste de cours va pouvoir terminer la reste, avant le 1 Décembre prochain. Si S. M. se décide à préférer l'usage de la langue castillane, cette traduction sera toujours utile, mais la travail sera a refaire en entier.»⁴⁸

No hem pogut descobrir més dades sobre el terreny. Sembla que, per fi, el baró de Gerando degué convèncer-se que, contra el que ell creia, a Barcelona els juristes treballaven a base de l'idioma oficial espanyol; el punt de vista d'aquells degué per fi ésser acceptat pel Ministre. Per això no hem vist que es parli més, tot i la copiosíssima documentació referent a la Intendència de Girona, dels treballs de revisió i de traducció que allí es feien dels codis francesos.

Mentrestant, els comissionats barcelonins anaven continuant aquella labor, i sabem que el novembre de 1812 hi havia enlestides les dues terceres parts del Codi Civil i que per la primavera de l'any següent ho estava del tot, al mateix temps que el Codi Processal. Es treballava llavors en la revisió dels Codis Penal, de Comerç i de Procediment Criminal.⁴⁹

Després, però, els esdeveniments bèl·lics adversos (la derrota de Rússia, l'esfondrament de la Cort josefista de Madrid, la batalla d'Alemanya) obligaren a una simplificació radical en els organismes administratius de Catalunya, la qual cosa va ésser com una veritable liquidació de l'alludit Règim civil. Segurament que els treballs de traducció entraren aleshores en un punt mort i així s'havien d'encallar per sempre, sense que hi hagués manera de reprendre'ls de nou. Els manuscrits romangueren molt de temps dipositats a l'Audiència, fins que no fa pas molts anys, inexplicablement, sembla que van volatilitzar-se. No obstant, és evident que els Codis napoleònics, no acabats de traduir i revisar per tot l'any 1813, no arribaren a ésser vigents ni un sol instant a Catalunya.

JOAN MERCADER

Universitat de Barcelona.

⁴⁸. A. C. A. (Hisenda), Caixa XXXV, Llig. 20.

⁴⁹. A. C. A. (Hisenda), Caixa XIII, Llig. 9.